

De uitvoering van start

Deltaprogramma | Zoetwater

Bestuurlijke Rapportage 2014 - 2015

De uitvoering van start

Deltaprogramma | Zoetwater

Bestuurlijke Rapportage 2014-2015

September 2015

Inhoud

Samenvatting	4
1 Terugblik	7
1.1 Deltabeslissing 2014: basis voor nieuwe fase	7
1.2 Samenwerking	11
1.2.1 Organisatie Deltaprogramma Zoetwater	11
1.2.2 Nationale programmaorganisatie	11
1.2.3 Regionale samenwerking	13
1.2.4 Rol gebruikers bij Zoetwater	13
1.3 Aandachtspunten	17
2 Voortgang Voorkeursstrategie en effecten	29
2.1 Uitvoeringsprogramma Zoetwater maatregelen	19
2.2 Samenhang met andere programma's	19
2.3 Voorzieningenniveau	23
2.4 Kennis en strategie	27
2.4.1 Kennisagenda Zoetwater: kennisvraagstukken na de Deltabeslissing	27
2.4.2 Beheer zoetwaterstrategie	30
2.5 Internationale samenwerking	30
3 Jaarprogramma	35
Bijlage	37

Samenvatting

Met de Deltabeslissing Zoetwater en het Deltaplan Zoetwater, die zijn vastgesteld op Prinsjesdag in 2014, is de basis gelegd voor het verder oppakken van de gezamenlijke zoetwateropgave van Rijk, regio en gebruikers. De betrokken partijen nemen samen verantwoordelijkheid voor een goede zoetwatervoorziening en het voorkomen van tekorten. De ambitie is de rol die zoet water in onze sterke economische positie speelt te behouden en te versterken en te zorgen dat water blijft bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Het adaptief inspelen op de ontwikkelingen van het klimaat staat hierbij centraal. De Deltabeslissing in september 2014 betekende voor het programma Zoetwater het begin van de uitvoeringsfase. Het programma heeft een snelle doorstart gemaakt met de uitvoering van de gezamenlijke voorkeursstrategie, inclusief adaptatiepaden, uitwerking van voorzieningenniveaus en de kennis- en innovatieagenda. Het Deltaplan Zoetwater bevat een groot aantal initiatieven en maatregelen om de zoetwaterdoelen te bereiken, waarmee de betrokken partijen voortvarend van start zijn gegaan. Het Deltaplan bevat een concrete programmering voor de periode 2015-2021, evenals een vooruitblik naar de periode 2022-2028.

Het Deltaprogramma Zoetwater vormt een nationale netwerkorganisatie met een nationale programmaorganisatie in de regierol en zoetwaterregio's waar het voortouw ligt voor de uitvoering. In het Bestuurlijk Platform Zoetwater en de verschillende regionale bestuurlijke overleggen vinden naar tevredenheid de verantwoording en afstemming over de gezamenlijke uitvoering plaats, zowel met betrekking tot

de regionale watersystemen als het hoofdwatersysteem. Sectoren zoals de industrie, landbouw, natuur en scheepvaart worden gericht betrokken en nemen op verschillende manieren deel aan de zoetwateractiviteiten. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO Nederland wordt gezien als een best practice. Actief commitment krijgen van individuele gebruikers blijft een aandachtspunt voor het komende jaar. Evenals het informeren van nieuwe bestuurders, naar aanleiding van de verkiezingen van Provinciale Staten en de waterschappen in maart 2015. Het is van belang dat het bestuurlijk draagvlak voor de ingeslagen weg van het zoetwaterprogramma wordt gecontinueerd.

Op basis van het Deltaplan Zoetwater is de uitwerking van de plannen en maatregelen in een (jaarlijkse) programmering voor de periode 2015-2021 afgerond. Voor de jaarlijkse actualisatie van de programmering is een werkwijze opgesteld met als doel de projecten binnen tijd, scope en budget te realiseren. De afspraken over de verantwoordelijkheden en financiering van de programmering worden in bestuursovereenkomsten per regio vastgelegd. De uitvoering van de eerste maatregelen en pilots is gestart. De samenhang met andere programma's wordt zo veel mogelijk gezocht en benut. Het gaat in het bijzonder om de verbinding met het Deltaprogramma, met het thema Waterkwaliteit en met het thema Ruimtelijke Ontwikkelingen.

De provincies hebben het initiatief genomen om de uitrol van het voorzieningenniveau in de regio's op te starten. Zij doen dit in samenwerking met de waterbeheerders en de gebruikers.

Het Rijk heeft de uitwerking van het voorzieningenniveau van het hoofdwatersysteem opgepakt. Vanzelfsprekend vindt tussen de verschillende processen afstemming plaats. De eerste pilots worden al uitgevoerd. Het programmabureau Zoetwater biedt een platform voor de betrokkenen bij de ontwikkeling van het voorzieningenniveau om van elkaar en met elkaar te leren in een Community of Practice. Aandachtspunten zijn het betrekken van gebruikers, de onderlinge afhankelijkheid tussen de verschillende watersystemen en de tot nu toe beperkte capaciteit binnen de betrokken organisaties.

Om in 2021 een gefundeerd besluit te kunnen nemen over het Deltaplan fase 2 blijft geïnvesteerd worden in kennis. Er is een gezamenlijke kennisagenda opgesteld voor maatregelen die nog in onderzoek zijn en voor methodische vraagstukken. Het gaat om verdere ontwikkeling van het hydrologisch en economisch modelinstrumentarium, watersysteemkennis, kennis over omgaan met lange termijnveranderingen, bepaling van hydrologische effectiviteit van regionale maatregelen en governance. De kennisagenda Zoetwater zal jaarlijks worden geactualiseerd. Er is op verzoek van de Tweede Kamer ook geïnvesteerd in de zogenaamde stresstest, als onderdeel van een onderzoek naar de robuustheid van het hoofdwatersysteem.

De activiteiten en onderzoeken die in het afgelopen jaar in West-Nederland, IJsselmeergebied, Hoge Zandgronden, Zuidwestelijke Delta, Rivierengebied en gericht op het hoofdwatersysteem plaatsvonden, geven op dit moment geen

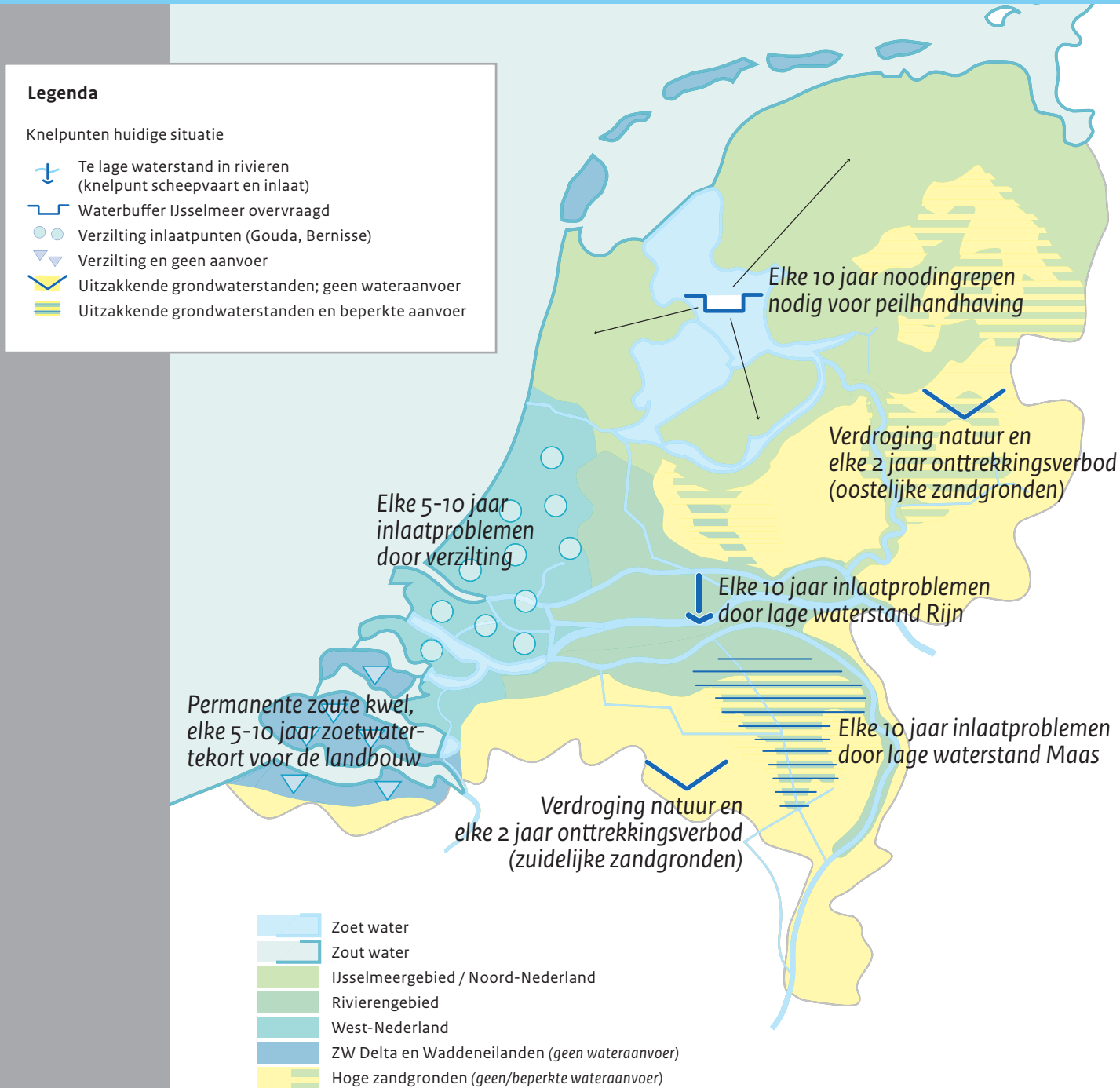
aanleiding voor koerswijzigingen. Door middel van monitoring waarvan de resultaten jaarlijks worden besproken in het Bestuurlijk Platform Zoetwater wordt vinger aan de pols gehouden en is zo nodig herijking van de strategie mogelijk. Bij de monitoring wordt ook rekening gehouden met de Meten Weten Handelen evaluatiesystematiek die bij het Deltaprogramma in ontwikkeling is. In 2020 zal een nieuwe knelpuntenanalyse worden uitgevoerd.

De agendering en de uitwerking van de internationale zoetwaterproblematiek vinden primair plaats in de Internationale Riviercommissies voor Rijn, Maas en Schelde. Hierbij komen zowel wateroverlast, waterschaarste en waterkwaliteit aan de orde.

Het Deltaprogramma Zoetwater gaat door op de ingeslagen weg. De netwerkorganisatie zal op een efficiënte en effectieve manier blijven opereren. In de drie sporen (deltaplan, voorzieningenniveau en kennis en strategie) worden nieuwe stappen gezet. Tijdens een aantal evenementen, zoals de bestuurlijke conferentie en de kennisdag, zullen resultaten en vraagstukken breed gedeeld en besproken worden.

De Bestuurlijke Rapportage Zoetwater 2014-2015 geeft een terugblik, de voortgang van de voorkeursstrategie en het programma voor het komende jaar op hoofdlijnen weer. De Bestuurlijke Rapportage 2014-2015 is samengesteld uit bijdragen van leden van het programmabureau Zoetwater, waarin rijk, regio en gebruikers vertegenwoordigd zijn.

Figuur 1.1 Knelpunten in de zoetwatervoorziening in Nederland

1 Terugblik

1.1 Deltabeslissing 2014: basis voor nieuwe fase

Het Nederlands beleid op het gebied van zoet water is opgenomen in de Waterwet, het Nationaal Waterplan, de Kaderrichtlijn Water, het Nationaal Bestuurakkoord Water Actueel en de Provinciale waterplannen en water-beheerplannen. Dit vormt het kader voor de activiteiten binnen het Deltaprogramma Zoetwater.

Met de Deltabeslissing Zoetwater en het Deltaplan Zoetwater, die zijn vastgesteld op Prinsjesdag in 2014, is de basis gelegd om de gezamenlijke zoetwateropgave van Rijk, regio en gebruikers verder op te pakken. Beschikken over zoet water is cruciaal voor de leefbaarheid en economische positie van Nederland. In vergelijking met andere landen is Nederland rijkelijk bedeeld met zoet water en het beleid is erop gericht om onder normale omstandigheden zo veel mogelijk aan de behoeften van gebruikers te voldoen. In perioden van water-tekort verdelen we het water op basis van de verdringings-reeks en de te beperken schade. De knelpunten in de zoet-watervoorziening die we nu al ondervinden staan in figuur 1.1.

Door klimaatverandering en sociaal-economische ontwikkelingen kan een geleidelijk proces plaatsvinden waarbij watertekorten vaker en langduriger optreden en de eisen aan de zoetwatervoorziening groter worden. Ook kunnen er nieuwe knelpunten bij komen. Voor waterafhankelijke

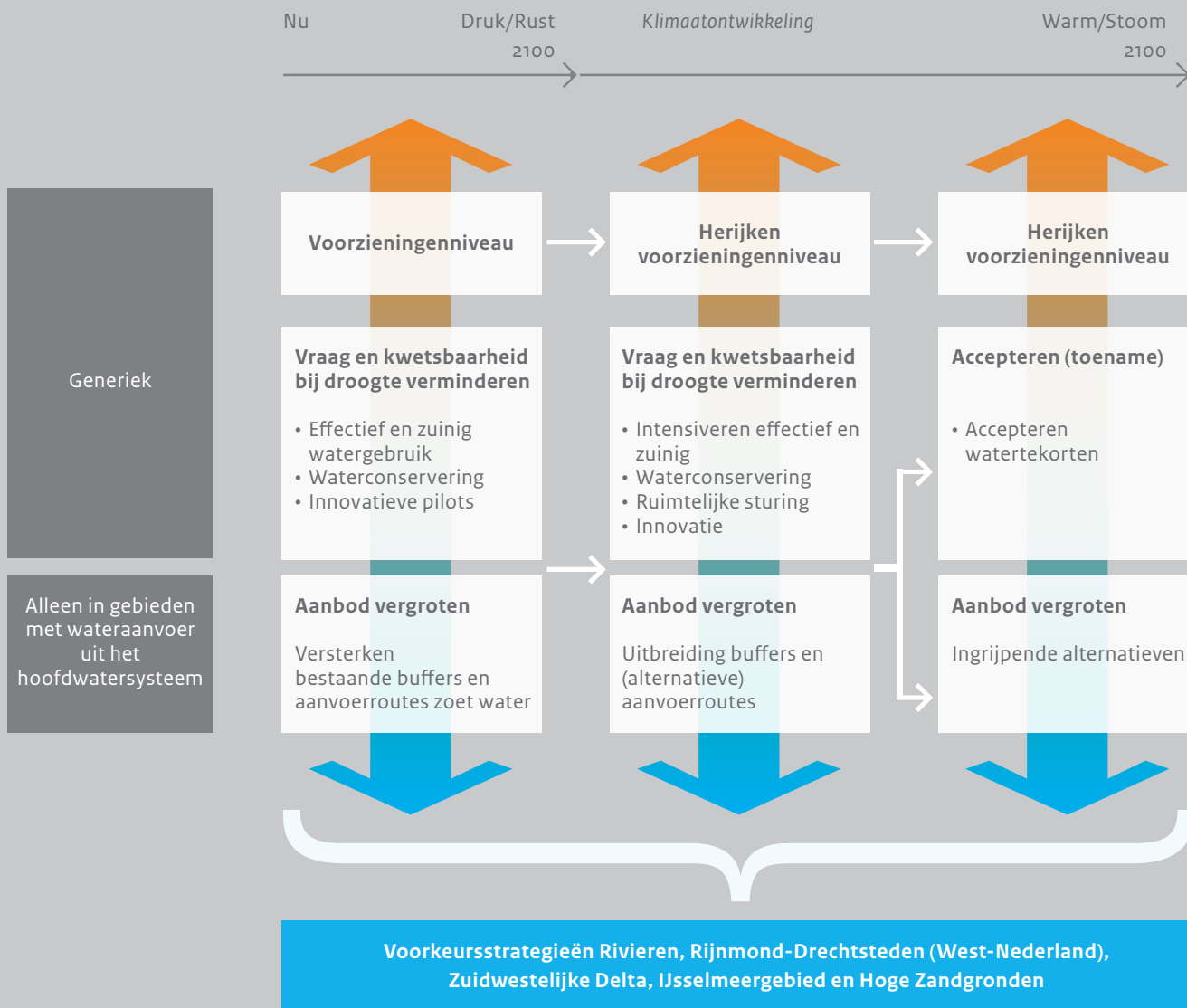
sectoren heeft dit gevolgen, zoals toenemende schades en beperkingen.

Rijk, regio en gebruikers nemen samen verantwoordelijkheid voor een goede zoetwatervoorziening en het voorkomen van tekorten. De ambitie is om de rol die zoet water in onze sterke economische positie speelt te behouden en te versterken, en te zorgen dat water blijft bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Uitgangspunt is dat de zoetwater-voorziening tot 2050 verbetert of gelijk blijft.

Ambitie vertaald in vijf nationale zoetwaterdoelen

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.
- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

Figuur 1.2 Adaptatiepad Deltabeslissing Zoetwater

Vijf kernpunten in adaptieve aanpak

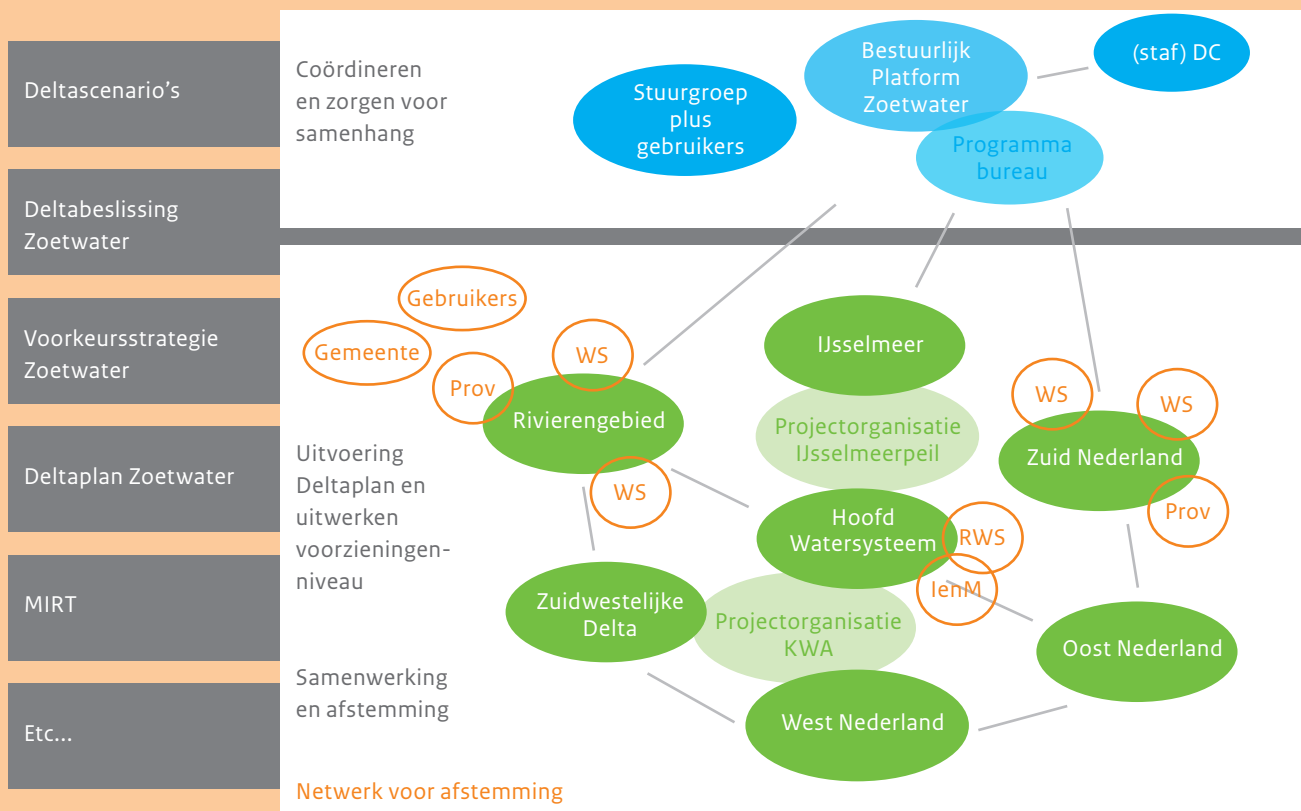
- 1 Samenhangend nemen Rijk, regio en gebruikers maatregelen in het hoofdwatersysteem, in de regionale watersystemen én in het gebruik.
- 2 De zoetwatervoorziening speelt adaptief in op klimaatverandering: korte termijn maatregelen worden genomen, over middellange en lange termijn oplossingsrichtingen wordt later besloten.
- 3 De overheden geven, in overleg met gebruikers, helderheid over de beschikbaarheid van zoet water in normale en droge omstandigheden, en over inspanningen en verantwoordelijkheden. Zij doen dit in de vorm van voorzieningenniveaus.
- 4 Het bestaande (hoofd)watersysteem wordt versterkt als buffer en als aanvoerroute van zoet water. Op internationaal niveau zet het Rijk zich in voor afspraken ter bescherming van Rijn en Maas als aanvoerroutes van zoet water.
- 5 Regio's en gebruikers verminderen de vraag naar zoet water en de kwetsbaarheid bij droogte door het beschikbare zoet water zuinig en effectief te benutten.

In de Deltabeslissing Zoetwater staat hoe we in de loop van de tijd adaptief kunnen inspelen op de ontwikkelingen van het klimaat. Het adaptatiepad in figuur 1.2 geeft dit weer.

De Deltabeslissing in 2014 betekende voor het programma Zoetwater het begin van de uitvoeringsfase. Het programma heeft een snelle doorstart gemaakt. In deze nieuwe fase staat de uitvoering van de gezamenlijke voorkeursstrategie, inclusief adaptatiepaden, uitwerking van voorzieningenniveaus en innovatie en transitie centraal. Het Deltaplan Zoetwater bevat een groot aantal initiatieven en maatregelen om de zoetwaterdoelen te bereiken, de zoetwatervoorziening in Nederland robuuster te maken voor toekomstige effecten van klimaatverandering en om knelpunten die er nu al zijn aan te pakken. Dit Deltaplan bevat een concrete programmering voor de periode 2015-2021, evenals een vooruitblik naar de periode 2022-2028. De betrokken partijen zijn met al deze activiteiten voortvarend van start gegaan.

Figuur 1.3 Netwerk van samenwerkende partijen

Zoetwater organisatie

1.2 Samenwerking

1.2.1 Organisatie Deltaprogramma Zoetwater

In de Deltabeslissing Zoetwater is de gedeelde verantwoordelijkheid van rijk, regio en gebruikers voor een duurzame zoetwatervoorziening benadrukt. Bij de realisatie zijn vele partijen betrokken: overheidsorganisaties en gebruikers van het zoete water. Iedere partij heeft zijn eigen rol aansluitend bij zijn verantwoordelijkheden in de uitvoering en programmering van maatregelen of onderzoek en de implementatie van het instrument voorzieningenniveau. Tijdens de bestuurlijke Zoetwaterconferentie in november 2014 is de gedeelde verantwoordelijkheid nogmaals bevestigd en de nieuwe organisatie voor de uitvoeringsfase bekrachtigd. Het Deltaprogramma Zoetwater vormt een netwerkorganisatie met een nationale programmaorganisatie in de regierol en zoetwaterregio's waar het voortouw ligt voor de uitvoering. In de uitvoeringsfase van het overkoepelende Deltaprogramma is het zwaartepunt bij de uitvoering en daarmee bij de regio's komen te liggen. Figuur 1.3 toont het netwerk van samenwerkende partijen.

1.2.2 Nationale programmaorganisatie

De nationale programmaorganisatie heeft als opgave het stimuleren, coördineren en bewaken van de samenhang, uitvoering en uitwerking van de Deltabeslissing en voorkeursstrategie Zoetwater en de (gezamenlijke) advisering van de

Deltacommissaris. De nationale programmaorganisatie bestaat uit een Bestuurlijk Platform Zoetwater, ondersteund door een nationaal programmabureau. De Deltacommissaris voert de regie over het Deltaprogramma als geheel.

Bestuurlijk Platform Zoetwater

Het Bestuurlijk Platform Zoetwater (BPZ) bestaat uit vertegenwoordigers van de zoetwaterregio's, IPO, VNG, Unie van Waterschappen, Ministerie van IenM, Rijkswaterstaat, Ministerie van EZ, VEWIN en Staf Deltacommissaris zijn agendalid en kunnen aansluiten, mocht de agenda daar aanleiding toe geven. Het BPZ heeft een onafhankelijke voorzitter. Het voorzitterschap wordt de komende jaren ingevuld door het Ministerie van IenM. De plaatsvervangende voorzitter is afkomstig uit een van de regio's. Het BPZ overlegt circa 3x per jaar, met 1 à 2x per jaar aansluitend overleg met gebruikers. In januari 2015 sloten de gebruikers voor het eerst aan. Dit was voor alle partijen een positieve ervaring, die het onderlinge vertrouwen heeft versterkt. Daarnaast vond in november 2014 de jaarlijkse bestuurlijke conferentie plaats, om de opbrengst van het afgelopen jaar te delen en vooruit te blikken naar het komende jaar.

Programmabureau Zoetwater

Het programmabureau Zoetwater faciliteert het BPZ bij de uitvoering van de taken en bereidt het bestuurlijk overleg voor. Het programmabureau is compact en efficiënt georganiseerd, met betrokkenheid van alle partijen. Een kernteam zorgt voor de 'dagelijkse' coördinatie van de drie inhoudelijke sporen (deltaplan, voorzieningenniveau en strategie) en het

Diepe droogmakerij: polder de Mijdrecht bij Utrecht.

programmamanagement. Daarnaast zijn per spoor een of meerdere werkgroepen actief. Capaciteit hiervoor wordt onder andere geleverd vanuit IPO, UvW, Rijkswaterstaat, de regio's en van het Ministerie van IenM. Door maandelijkse werksessies met vertegenwoordigers van de zoetwaterregio's, de koepels en (waar nodig) gebruikers worden input van (co-creatie) en afstemming tussen betrokken partijen georganiseerd. Deze werksessies verlopen goed en blijken een uitstekende voorbereiding van het BPZ te zijn.

1.2.3 Regionale samenwerking

Op regionaal niveau zijn bestuurlijke samenwerkingsverbanden gevormd die worden ondersteund door ambtelijke voorbereiding en coördinatie. Deze zoetwaterregio's zijn het voorportaal voor het Bestuurlijk Platform Zoetwater. Zij zorgen onder andere voor integrale verantwoording en afstemming over de gezamenlijke uitvoering, een regionaal voorstel voor de (adaptieve) programmering en verbinding met gerelateerde gebiedsoverleggen (zoals van de deelprogramma's of MIRT) en ontwikkelingen (synergie en meekoppelkansen).

De uitvoering en uitwerking voor het hoofdwatersysteem valt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van IenM (DGRW en Rijkswaterstaat). Naast deze uitvoerende taak is het Rijk ook verantwoordelijk voor het nationaal waterbeleid en het Deltafonds.

De invulling van de governance varieert per regio. In IJsselmeer-gebied stemt het Regionaal Bestuurlijk Overleg Noord en

Bestuurlijk Overleg Flevoland Noord-Holland af met het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied. In Zuidwestelijke Delta is de bestuurlijke afstemming over zoet water verbonden aan het gebiedsoverleg van het Deltaprogramma. In andere regio's is er een apart bestuurlijk overleg over zoet water naast het gebiedsoverleg van het Deltaprogramma en wordt verbinding gezocht via personele unie en afstemming (West-Nederland en Rijnmond-Drechtsteden). In de regio's Oost en Zuid is het overleg over zoet water verbonden aan het Regionaal Bestuurlijk Overleg.

Voor een aantal omvangrijke maatregelen/opgaven waaraan meerdere partijen een bijdrage zullen leveren, worden projectorganisaties geformeerd, bijvoorbeeld de Kleinschalige Wateraanvoer West Nederland (KWA) en voor maatregelen in het IJsselmeergebied. Voor het traject van Slim Watermanagement lopen er in zes regio's gebiedscases en is er tevens een nationaal coördinatiespoor om de gebieden te faciliteren en van elkaar te laten leren.

1.2.4 Rol gebruikers bij Zoetwater

Gebruikers spelen een belangrijke rol bij de zoetwateropgave. Niet alleen ondervinden zij de grootste gevolgen van watertekort, maar vaak kunnen zij ook zelf maatregelen nemen die tot aanzienlijke schadereductie leiden. Ook is bij gebruikers veel kennis beschikbaar en kunnen meekoppelkansen worden verzilverd. De betrokkenheid van gebruikers zowel bij de uitvoeringsmaatregelen als bij het uitrollen van het voorzieningenniveau is daarom essentieel. Betrokken bij het

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, kortweg DAW, is een initiatief van LTO Nederland, op uitnodiging van de Rijksoverheid. Het doel is een bijdrage te leveren aan de wateropgaven in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw. Daar is een intensieve samenwerking tussen het agrarische bedrijfsleven voor nodig, maar ook met de waterschappen om de knelpunten op het gebied van water op te lossen. Te denken valt aan verontreiniging van het water met te veel meststoffen of gewasbeschermingsmiddelen, verzilting, te veel dan wel te weinig water.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wil de agrarische ondernemers faciliteren en de samenwerking met de waterschappen bevorderen. Onder andere door gebiedsprocessen te starten en het delen van kennis en praktijkervaring van andere agrariërs. Doelgroepen zijn de agrariërs in de open teelt (aardappels, graan, ruwvoerders, vollegrondsgroenten, bloembollen, bomen en fruitteelt) inclusief de grondgebonden melkveehouderij.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wil graag goed aansluiten bij de uitvoering van het Deltaprogramma Zoetwater. Gezamenlijk als sector en overheden aan de slag voor een robuuste zoetwatervoorziening in Nederland. Inmiddels is er samenwerking gestart, zowel in de regio's als tussen het programmabureau Zoetwater en uitvoerders van het DAW. Concretisering is een aandachtspunt, en wordt uitgewerkt in een actieplan.

Deltaprogramma Zoetwater zijn onder andere LTO Nederland, VEWIN, de natuursector, de scheepvaartsector, Havenbedrijf Rotterdam, VNO/NCW en de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW).

In de uitvoeringsfase zullen de afstemming en betrokkenheid van de gebruikers vooral via regio's lopen die de verantwoordelijkheid hebben de gebruikers te betrekken. Dit wordt ook aanbevolen in het advies dat Infram^[1] in 2014 heeft uitgebracht in opdracht van het programma Zoetwater op basis van interviews met diverse gebruikers en overheden. Conform het advies zullen regio-overstijgende onderwerpen die om een nationale benadering vragen, ambtelijk op werksessies of bestuurlijk in het BPZ worden geagendeerd waarbij gebruikers gericht worden uitgenodigd. Het advies beveelt tevens aan de samenwerking met gebruikers regelmatig expliciet te agenderen en te evalueren in de bestuurlijke en ambtelijk overleggen. Daarbij kunnen best practices worden uitgewisseld en noodzakelijke acties worden gedefinieerd om de afstemming te verbeteren.

In januari 2015 heeft een eerste BPZ met gebruikerskoepels plaatsgevonden. Afgesproken is dat bij de agendering duidelijk wordt aangegeven wat belangrijk is voor gebruikers en waar inbreng wordt verwacht. Er is een overzicht van de betrokkenheid van gebruikers gemaakt, die houvast geeft bij de uitvoering. In het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (OIM) wordt voor elke Stuurgroep Deltaprogramma een advies van de gebruikers aan de Deltacommissaris opgesteld.

Aan dit overleg neemt een brede groep gebruikers deel. Indien gewenst kunnen de gebruikers zoet water in het OIM agenderen. Tevens worden gebruikers uitgenodigd voor de maandelijkse werksessies van het programmabureau en de bestuurlijke conferentie. Daarnaast worden gebruikers gevraagd om input te leveren voor de kennisagenda en de voortgangsrapportage, vanuit hun eigen kennis- en onderzoeksprogramma's. Gebruikers kunnen ook actief bijdragen in regionale of nationale gezamenlijke onderzoeken (Joint Fact Finding).

LTO Nederland heeft met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) haar bereidheid getoond om inzet te plegen op duurzaam waterbeheer (waterkwantiteit en waterkwaliteit). Samen met de waterschappen zijn DAW initiatieven in gebieden geïnventariseerd en DAW gebiedsprojecten worden nu in uitvoering gebracht. Veel industriële bedrijven, actief in diverse waterafhankelijke sectoren, hebben hun watergebruik verder gereduceerd. De VEWIN stelde namens de drinkwatersector een sectorbrede investeringsagenda op en vijf drinkwaterbedrijven voeren nu maatregelen uit. Acht landelijke natuurorganisaties hebben zich verenigd in de coalitie natuurlijke klimaatbuffers en spannen zich in voor een integrale aanpak van water- en natuuropgaven. De scheepvaartsector oriënteert zich op het anticiperen op gedifferentieerd wateraanbod. Dit zijn eerste stappen. Verdere uitwerking gebeurt in overleg, onder meer op de maandelijkse werksessies van Deltaprogramma Zoetwater.

[1] Infram, Adviesrapport rol 'gebruikers' bij vervolg DPZW, 2014

Berekening van tulpenvelden in de Noordoostpolder.

1.3 Aandachtspunten

De samenwerking met alle betrokken partijen loopt goed en wordt als positief ervaren. Desalniettemin is een aantal aandachtspunten geïdentificeerd.

De verkiezingen van Provinciale Staten en de waterschappen die in maart 2015 hebben plaatsgevonden hebben bestuurlijke gevolgen. Landelijk zijn veel wijzigingen in de bestuurlijke samenstelling opgetreden. Investeren in het informeren van de nieuwe bestuurders en zorgen voor bestuurlijk draagvlak voor de ingeslagen weg van het zoetwaterprogramma zijn daarom van belang. Dit is een regionale verantwoordelijkheid. Als de nieuwe bestuurders met nieuwe beleidsvoorstellen op het gebied van zoet water komen, dan wordt dit geagendeerd in het BPZ.

Ook het actief commitment krijgen van gebruikers is een aandachtspunt. Zo blijft het complex om via de koepels de individuele ondernemers te bereiken. Dit speelt bijvoorbeeld bij landbouw en industrie. Dit vraagt een gezamenlijke aanpak. Wat betreft landbouw vindt een uitwerking van zoetwatermaatregelen plaats in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Commitment van gebruikers is een agendapunt in het gezamenlijke bestuurlijk overleg (BPZ+). Knelpunten kunnen daar gesignaleerd worden en er kunnen afspraken worden gemaakt om deze knelpunten op te lossen.

2 Voortgang Voorkeursstrategie en effecten

2.1 Uitvoeringsprogramma Zoetwater

In 2014 is het Deltaplan Zoetwater opgeleverd, een gezamenlijk plan van rijk, regio en gebruikers voor een duurzame en doelmatige zoetwatervoorziening. Na jaren samen onderzoek doen en samen plannen maken zijn we een nieuwe fase ingegaan: samen aan de slag met het realiseren van de maatregelen.

Programmering

De uitwerking van de plannen in een (jaarlijkse) programmering voor de periode 2015-2021 is afgerond. Voor de jaarlijkse actualisatie van de programmering is een werkwijze afgesproken met als doel de projecten binnen tijd, scope en budget te realiseren. De werkwijze is als bijlage opgenomen bij de Voortgangsrapportage Deltaplan Zoetwater.

De afspraken over de programmering worden in bestuursovereenkomsten per regio vastgelegd. Hiermee wordt het commitment van alle betrokken partijen geborgd, worden de sturingslijnen en verantwoordelijkheden vastgelegd alsmede de financiële bijdragen van regionale partijen en het Rijk (Deltafonds). De nadere uitwerking gebeurt zo nodig in samenwerkingsovereenkomsten per programma of project. In de meeste regio's wordt geprobeerd om bestuursovereenkomsten ook te sluiten met één of meerdere gebruikers.

Uitvoering

De uitvoering van de eerste maatregelen en pilots is gestart. Het Deltaprogramma Zoetwater zorgt voor een overzicht van de uitvoering in de jaarlijkse Voortgangsrapportage Deltaplan Zoetwater. De voortgangsrapportage bevat ook informatie over planning en financiering van de maatregelen en de pilots.

Figuur 2.1 op pagina 20 geeft per regio een aantal zoetwatermaatregelen weer, die op dit moment in Nederland worden uitgevoerd. Enkele van deze maatregelen zal het komende jaar tot mijlpalen leiden. De resultaten komen terug in de Bestuurlijke rapportage 2015-2016.

2.2 Samenhang met andere programma's

Deltaprogramma

Het Deltaprogramma is een geheel aan activiteiten op het gebied van waterveiligheid, ruimtelijke adaptatie en zoetwatervoorziening met een grote onderlinge samenhang, zowel inhoudelijk als procesmatig. Naast de drie generieke thema's (Veiligheid, Zoetwater en Ruimtelijke adaptatie) zijn er zeven gebiedsorganisaties (IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta, Rivieren Rijn, Rivieren Maas, Kust, Waddengebied en Rijnmond-Drechtsteden). De staf Deltacommissaris stimuleert de onderlinge samenhang en synergie. Voor het generieke thema Zoetwater is vooral de samenhang met de

Figuur 2.1 Zoetwatermaatregelen per regio die nu worden uitgevoerd

Legenda

Maatregelen Zoetwater

Eventuele kleur geeft planfase aan.

Hoge zandgronden (oost)

- werkprogramma Oost
- Oost 1: subinfiltratie effluent
- Oost 2: slimme stuw
- Oost 3: waterverdeling
- Hoge Zandgronden Oost

Hoge zandgronden (zuid)

- werkprogramma Zuid
- Zuid : subirigatie Brabant en Limburg
- Hoge Zandgronden Zuid
- HWS: Maas - Monsin - Hollandsch Diep

West Nederland

- HWS: Irenesluis (KWA+ in HWS)
- capaciteitstoename KWA, stap 1
- optimale watervoorziening Brielse meer, stap 1
- Zoetwaterfabriek De Grootte Lucht
- Haarlemmermeer
- Groot Wilnis Vinkeveen
- Brielse Meer, Krimpenerwaard, Boskoop, Westland, Westeramstel
- Eiland van Schalkwijk

Rivierengebied

- HWS: onderzoek Langsdammen
- start maatregelen Rivierengebied Zuid
- duurzaam gebruik ondiep grondwater
- kop van de Betuwe

IJsselmeergebied

- HWS: maatregelen Friese IJsselmeerkust
- HWS: robuuste natuurlijke oevers (vooroevers 1e fase)
- HWS: nieuw peilbesluit IJsselmeer
- Projectprogramma Hogere Gronden regio Noord:
 - natuurlijke inrichting Dwarsdiepgebied
 - klimaatbestendig stroomgebied Drentsche Aa
 - optimalisatie inlaten landbouwgrond Noord-Nederland
 - gebiedsontwikkeling Dulf-Merksem e.o.
- Proeftuin IJsselmeergebied:
 - Spaarwater
 - Gouden Gronden
 - Proeftuin Hunze en Aa's
 - Proeftuin Wetterskip Fryslân

Zuidwestelijke Delta

- Roode Vaart doorvoer West-Brabant en Zeeland
- Proeftuin Zuidwestelijke Delta:
 - zoet-zoutkartering Zeeland - FRESHEM
 - GO-FRESH II - Ondergrondse wateropslag ZWD
 - milde ontzilting
 - zoutmanagement in zoektocht naar zouttolerante aardappel
- HWS: Hollandsch Diep, Haringvliet, Spui

Hoofdwatersysteem

- slim watermanagement
- waterbeschikbaarheid in het hoofdwatersysteem

Stand van zaken per maatregel: planfase per 2015

- nog niet in planfase
- onderzoek
- verkenning
- planuitwerking
- realisatie

Pilots

- klimaatpilot
- pilot voorzieningenniveau

Ondergrond

- grens bestuurlijke regio
- zoet water
- zout water / brak water
- geen aanvoer zoet water
- beperkte aanvoer zoet water
- buitendijks gebied
- stedelijk gebied
- havengebied
- grens

In West-Nederland vormt het identificeren van synergie en meekoppelkansen een belangrijk aspect bij het uitvoeringsprogramma Zoetwater. Daarbij worden de volgende sporen onderscheiden:

Meekoppelen vooral bij uitvoeringsorganisaties

Primaire verantwoordelijkheid voor het betrekken van stakeholders en identificeren van meekoppelkansen ligt bij de uitvoeringsorganisaties van de concrete projecten. De verwachting is dat juist op het lokale uitvoeringsniveau de meeste synergiekansen en energie liggen. De uitvoeringsorganisaties moeten het als een verantwoordelijkheid voelen om hier daadwerkelijk energie en inspanning op te zetten en eventueel aanpassing van de scope of fasering te accepteren. Ook binnen de eigen opgaven wordt synergie gezocht zoals bijvoorbeeld voor Bernisse waar zowel een gebiedscase voor Slim Watermanagement als voorzieningenniveau loopt. Een concreet voorbeeld is de uitvoeringsorganisatie van de eerste fase uitbreiding van de Kleinschalige Wateraanvoorziening (KWA). Voor de MIRT verkenning is een brief naar de stakeholders (zoals gemeenten, provincie, recreatie, landbouw) gestuurd met oog op betrokkenheid. Dit kan leiden tot een, in samenhang met de civieltechnische aanpak, verbetering van de ontsluiting en verbindingen (te water, te voet of met de fiets) van het landelijke gebied. Daarnaast bestaan er wellicht mogelijkheden om de landschappelijke en ecologische kwaliteit van plekken te verbeteren.

Verbinding zoeken met gebiedsprocessen

Voor het uitrollen van het voorzieningen-niveau maar ook de regionale maatregelen pakketten wordt gestreefd naar integratie en verbinding met lopende gebiedsprocessen. Dit zorgt niet alleen voor meer doelmatigheid maar stroomlijnt ook de afstemming met de stakeholders of gebruikers. Daarbij kunnen “trade off” situaties ontstaan waarbij door uitwisseling van belangen voor de diverse overheden en gebruikers (bijvoorbeeld voor overlast, verduurzaming landbouw en zoet water) uiteindelijk een gedeelde meerwaarde ontstaat. Dit kan sterk bijdragen tot draagvlak en eigenaarschap. Concreet wordt deze verbinding gezocht bij het uitrollen van het DAW en het platteland ontwikkelingsprogramma met de landbouwsector waarbij naast waterkwaliteit ook klimaatrobuustheid wordt meegenomen. Ook wordt verbinding gezocht met de gebiedsagenda's van MIRT waar een maatregel als de 1ste fase capaciteitsvergroting KWA kan worden opgenomen die dan ook in de context van bijvoorbeeld de concurrentiekracht van de greenports kan worden gebracht.

Bestuurlijk platform West-Nederland als verbinder

Het bestuurlijk overleg heeft afstemming met andere sporen en het identificeren van meekoppelkansen nadrukkelijk als verantwoordelijkheid benoemd. De samenstelling van het platform met overheden, vertegenwoordigers van gebiedsoverleggen en gebruikers reflecteert dit ook. Het bestuurlijk overleg kan ook de verbinding maken naar andere gremia zoals het RBO, regionale strategische overleggen en eventuele landelijke overleggen zoals het BPZ, de stuurgroep ruimtelijke adaptatie of het BO MIRT. Voortgang en aandachtspunten voor meekoppelen en het betrekken van stakeholders zal ook op gezette tijden worden geagendeerd bij het bestuurlijk overleg, in ieder geval bij de jaarlijkse regionale voortgangsrapportage. Daarbij zullen de deelnemers worden uitgedaagd concrete voorbeelden te tonen.

gebieden IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta, Rivieren en Rijnmond-Drechtsteden cruciaal. Met die gebieden zijn afspraken gemaakt over het vervolg van kennisuitwisseling en bestuurlijke besluitvorming na het gereed komen van de Deltabeslissingen.

Verbinding Zoetwater en Waterkwaliteit

De Tweede Kamer heeft na het Wetgevingsoverleg van 17 november 2014 een motie aangenomen om in het Nationaal Waterplan 2 (NWP2) integraal te kijken naar verbetering van waterkwaliteit en zoetwatervoorziening. Dit zal de komende maanden nader invulling moeten krijgen in het definitieve NWP2. Naar aanleiding hiervan wordt een Samenhangende Aanpak Waterkwaliteit opgesteld, dat zich richt op het halen van de doelen en in beeld brengen van de resterende knelpunten. Zowel nationaal als regionaal wordt op bestuurlijk niveau Zoetwater en Waterkwaliteit verder geïntegreerd. De Stuurgroep Water en het nationaal Bestuurlijk Overleg van het Deltaprogramma gaan vanaf dit jaar meer samenwerken. En een aantal regio's behandelt beide onderwerpen in de Regionaal Bestuurlijke Overleggen (onder andere RBO Rijn-Oost, RBO Maas).

Verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen: (Vernieuwing) MIRT

Via het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport) werken overheden aan informatie-uitwisseling en zo mogelijk verbinding van ruimtelijke opgaven en projecten. Het doel is zo vroeg mogelijk synergiekansen en risico's te signaleren en zo ontwikkelingen in het ruimtelijke domein zo

doelmatig mogelijk te laten zijn. Het MIRT bestaat onder meer uit een projectenoverzicht, reguliere ambtelijke afstemming en jaarlijkse bestuurlijke regionale overleggen.

Projecten die in MIRT-verband worden besproken, kunnen een bestuurlijke sturing hebben die los staat van het MIRT. Het MIRT is dan aanvullend, om de ruimtelijke integratie te bevorderen. De ambtelijke en bestuurlijke overleggen van het MIRT kunnen om die reden geïnformeerd worden over de zoetwatermaatregelen.

In het kader van 'Vernieuwing MIRT' werken overheden gezamenlijk in 2015 aan een 'bredere blik', sterkere samenwerking en een flexibeler aanpak bij het oplossen van opgaven in het ruimtelijk domein. Ook waterschappen werken hier aan mee. In de stuurgroep Deltaprogramma van 27 november 2014 is afgesproken dat na de verkiezingen van Provinciale Staten en waterschappen een informeel bestuurlijk overleg wordt belegd over de interactie tussen Deltaprogramma en MIRT. Dit overleg vindt plaats in september 2015. Verder is in opdracht van IenM het project Meerwaarde Water en MIRT gestart. Dit project beoogt onder meer betere integratie van water in het MIRT-proces.

2.3 Voorzieningenniveaus

Het voorzieningenniveau beschrijft de beschikbaarheid van zoet water en de kans op watertekorten in een gebied, zowel in normale als in droge situaties. In de vorm van regiospecifiek uitgewerkte afspraken maakt de overheid duidelijk wat de verantwoordelijkheden en inspanningen van de overheid zijn en wat de verantwoordelijkheden en restricties zijn voor de gebruiker. Het gaat hierbij om oppervlakte- en grondwater en – indien van toepassing – om waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het voorzieningenniveau biedt transparantie aan de gebruikers, die daarmee de mogelijkheid hebben om in te spelen op de (toekomstige) beschikbaarheid van zoet water.

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van het opstarten van de uitrol van het voorzieningenniveau. Hierbij gaat het enerzijds om de uitwerking van het voorzieningenniveau in de regio's en bij het Rijk en anderzijds om de coördinatie op nationaal niveau.

Uitwerking voorzieningenniveau in de regio's en bij het Rijk

In alle regio's en voor het hoofdwatersysteem gaan partijen (Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en gebruikers) de komende jaren voorzieningenniveaus uitwerken. Voor de uitrol in de regio's ligt het initiatief bij de provincies.

De provincies pakken dit op in samenwerking met de waterbeheerders en gebruikers. Het Rijk (DGRW/RWS) staat aan de lat voor de uitwerking van het voorzieningenniveau van het hoofdwatersysteem.

De bredere uitrol van het voorzieningenniveau is van start gegaan met het opstellen van startnotities of plannen van aanpak. Hierin hebben de partijen samenwerkingsafspraken gemaakt over het proces, de rolverdeling, de planning en de eerste uitwerkingen. In 2015 en 2016 worden de eerste pilots uitgevoerd en volgen de eerste uitwerkingen van het voorzieningenniveau. Deze pilots zijn verspreid over Nederland en verschillen van elkaar in problematiek en urgentie.

Enkele van de pilotgebieden zijn de Haarlemmermeer en de “Kop van de Betuwe”. Rijkswaterstaat is onder andere begonnen met de Pilot Zuidrand Hollandsdiep, Haringvliet en Spui.

Nationale coördinatie

Het voorzieningenniveau is een nieuw instrument dat gaandeweg wordt (door)ontwikkeld. De uitwerking van het voorzieningenniveau biedt ruimte voor maatwerk en differentiatie, vanwege de natuurlijke verschillen tussen regio's, watersystemen en gebruikers. Het Deltaprogramma Zoetwater zorgt voor nationale coördinatie en faciliteert bij de ontwikkeling van het voorzieningenniveau. De nationale coördinatie richt zich op samenhang en afstemming vanuit een nationaal perspectief en het bewaken van de voortgang.

Faciliteren van samenhang en afstemming

Regio en Rijk hebben een eigen verantwoordelijkheid voor het opstellen van de voorzieningenniveaus. De onderlinge afhankelijkheid tussen hoofdwatersysteem en regionaal systeem (via de uitwisselpunten) en tussen regio's onderling vraagt wel om een goede afstemming. Daarnaast is er

richting 2021 ook verbinding nodig tussen de uitwerking van het voorzieningenniveau en het Deltaplan Zoetwater (maatregelenpakket fase 2).

Het Deltaprogramma Zoetwater faciliteert een proces waarin regelmatig afstemming plaatsvindt over de uitwerkingen van het voorzieningenniveau in de regio's en voor het hoofdwatersysteem. Waar nodig worden afspraken gemaakt om de uitwerkingen goed op elkaar af te stemmen. Zo is dit jaar afgesproken dat de uitwerking van het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen parallelle trajecten zijn, waarbij de huidige situatie van vraag en aanbod naar het hoofdwatersysteem als vertrekpunt dient.

Leren van en met elkaar

Het programmabureau Zoetwater biedt een platform voor een ieder die betrokken is bij de ontwikkeling van het voorzieningenniveau om van elkaar en met elkaar te leren. Het ontwikkelen van een nieuw instrument hoeft immers niet te betekenen dat iedereen zelf het wiel moet uitvinden. Deze Community of Practice (CoP) voor het Voorzieningenniveau wordt gaandeweg ingevuld, aansluitend bij de behoefte van de deelnemers. Daarnaast heeft het programmabureau diverse toelichtende presentaties verzorgd in de regio. Er is communicatiemateriaal ontwikkeld dat organisaties kunnen gebruiken om hun partners te informeren over het voorzieningenniveau.

Bewaken van de voortgang

Het Deltaprogramma Zoetwater monitort de voortgang, signaleert knelpunten en zoekt oplossingen daarvoor. Op deze

wijze wordt een slagvaardige uitwerking van het voorzieningenniveau gestimuleerd. In 2018 zal een evaluatie plaats vinden van het werkenderwijs ontwikkelde proces, de ambitie, de spelregels en de beschikbare instrumenten om de afspraken vast te leggen.

Stand van zaken

In alle regio's en voor het hoofdwatersysteem zijn Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en gebruikers gestart met het uitwerken van voorzieningenniveaus. Het Deltaprogramma Zoetwater signaleert op basis van de startnotities en plannen van aanpak de volgende aandachtspunten die komende tijd inzet vergen van betrokken partijen:

- Partijen zoeken naar een balans in het betrekken van gebruikers: in hoeverre kun je volstaan met het betrekken van koepelorganisaties of ga je bij iedere ondernemer aan de keukentafel zitten? Dit dilemma wordt opgepakt door de Community of Practice.
- De onderlinge afhankelijkheid tussen hoofdwatersysteem en regionaal watersysteem en tussen regio's onderling blijft een aandachtspunt. In het BPZ is afgesproken om niet op elkaar te wachten, maar te kiezen voor een uitwerking in parallelle sporen. Uiteraard blijft ook dan een goede afstemming van belang.
- Alle partijen zijn aan de slag, maar binnen iedere organisatie is het aantal betrokkenen beperkt. De olievlek is nog klein. Het programmabureau gaat investeren in communicatie, onder andere door presentaties en factsheets aan te bieden waarmee deelnemers van de werksessies en CoP hun eigen collega's kunnen informeren.

2.4 Kennis en strategie

Om in 2021 een gefundeerd besluit te kunnen nemen over het Deltaplan fase 2 blijft geïnvesteerd worden in kennis. Het programmabureau Zoetwater faciliteert het opstellen van een gezamenlijke kennisagenda ten behoeve van zowel maatregelen die nog in onderzoek zijn als meer methodische vraagstukken. De resultaten van onderzoeken, update van klimaatscenario's en inzichten uit de uitvoering van maatregelen krijgen een vertaling naar de zoetwaterstrategie en adaptatiepaden. In de Kennisagenda Deltaprogramma 2015 is een eerste aanzet gegeven van onderwerpen en kennisvragen die de komende jaren van belang zijn voor de uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater. Vanuit het zoetwaterprogramma wordt ook verbinding gezocht met het meerjarige Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK), bijvoorbeeld voor Slim Watermanagement.

2.4.1 Kennisagenda Zoetwater: kennisvraagstukken na de Deltabeslissing

In 2015 heeft het Deltaprogramma Zoetwater In samenwerking met rijk en regio in beeld gebracht welke kennisvragen van belang zijn bij het realiseren van de Deltabeslissing Zoetwater. Het is een verdere uitwerking van de onderzoeksagenda die in 2014 is opgesteld en is opgenomen in het Deltaplan Zoetwater. De focus bij het in beeld brengen van de kennisvragen lag op de vragen die van belang zijn voor:

- de uitvoering van maatregelen voor het hoofdwatersysteem en de regio die zijn opgenomen in het Deltaplan (fase 1, met doorkijk naar fase 2)
- de uitwerking van het voorzieningenniveau met een doorkijk naar wat nodig is voor het vaststellen van de voorzieningenniveaus (afwegingssystematiek, governance)
- besluitvorming op de korte termijn (richting 2021 over de uitvoering van fase 2 van het deltaplan en afspraken over de voorzieningenniveaus) en besluitvorming op langere termijn.

Ook gebruikers zijn gevraagd naar door hen opgestelde kennisagenda's dan wel lopende onderzoeken die betrekking hebben op de zoetwaterstrategie om inzichtelijk te maken waar mogelijk een link te maken is met onderzoek vanuit rijk en regio.

Zes onderzoeksthema's

De kennisvragen zijn te vatten in een zestal onderzoeksthema's, die de basis vormen voor de kennisagenda Zoetwater. Het gaat om:

- 1 verdere ontwikkeling van het hydrologisch model-instrumentarium,
- 2 verdere ontwikkeling van het economisch model-instrumentarium,
- 3 ontwikkeling van watersysteemkennis,
- 4 kennis over omgaan met lange termijn veranderingen,
- 5 bepaling van hydrologische effectiviteit van regionale maatregelen en
- 6 de governance.

Voor deze onderwerpen zijn vanuit verschillende sporen projecten in gang gezet om antwoorden te geven op de vragen die er liggen en het huidige instrumentarium verder te ontwikkelen (zie bijlage).

Belangrijk om verder uit te werken is hoe de hydrologische effectiviteit van de regionale maatregelen goed in beeld gebracht kan worden. Dit is door de regio als essentieel onderwerp bestempeld en zal gezamenlijk opgepakt worden.

Voor de uitwerkingen van de maatregelen die staan geprogrammeerd in het Deltaplan zijn nog tal van kennisvragen in beeld. Deze vragen zijn over het algemeen direct gekoppeld aan de uitvoering van maatregelen. De primaire verantwoordelijkheid voor het beantwoorden van deze (kennis)vragen ligt in principe bij de uitvoerende partijen. Ze zijn daarom niet opgenomen in de kennisagenda.

De kennisagenda Zoetwater wordt jaarlijks geactualiseerd. Gezien de ontwikkelingen die plaats blijven vinden is het van belang jaarlijks na te gaan wat de ontwikkelingen zijn en wat aan kennis nodig is om de zoetwaterstrategie op orde te houden en zo nodig bij te sturen. Hiervoor zal vanaf najaar 2015 een jaarlijkse kennisdag worden georganiseerd.

Stresstest

Bij de bespreking van het Deltaprogramma in het wetgevingsoverleg van 17 november 2014 heeft de Tweede Kamer gevraagd naar de gevolgen voor de zoetwatervoorziening van Nederland van diverse ingrepen in het hoofdwatersysteem.

Daarom zijn in een stresstest de cumulatieve effecten in beeld gebracht van het zout maken van het Volkerak-Zoommeer, verdieping van de Nieuwe Waterweg en de aanleg van een nieuwe zeesluis bij IJmuiden. De belangrijkste conclusies van dit onderzoek zijn:

De drie bovengenoemde fysieke ingrepen leiden tot extra verziltingsdruk. De adaptatiepaden van het Deltaplan Zoetwater bevatten voldoende maatregelen om bij de drie onderzochte fysieke ingrepen de zoetwatervoorziening aan het regionale watersysteem op het huidige niveau te houden. De geprogrammeerde zoetwatermaatregelen zijn zowel met als zonder deze fysieke ingrepen wenselijk. Bij realisatie van de fysieke ingrepen zullen maatregelen wel eerder of vaker ingezet moeten worden.

De stresstest geeft hiermee een gedetailleerdere onderbouwing van de conclusies die zijn getrokken ten tijde van de Deltabeslissingen en de Ontwerp Rijksstructuurvisie Grevelingen Volkerak Zoommeer.

Initiatiefnemers van fysieke ingrepen zijn verantwoordelijk voor het beperken of compenseren van negatieve effecten van verzilting. De maatregelen verder in het adaptatiepad zijn ingrijpender en vragen een zorgvuldige afweging. Om deze afweging goed te doen wordt verdere systeemkennis opgebouwd en samen met gebruikers gekeken naar wanneer welke maatregel het best kan worden ingezet. Het Deltaprogramma richt hiervoor een proces in.

2.4.2 Beheer zoetwaterstrategie

Regionale adaptatiepaden en hoofdwatersysteem

Iedere zoetwaterregio volgt zijn eigen adaptatiepad. De activiteiten en onderzoeken die in het afgelopen jaar in West-Nederland, IJsselmeergebied, Hoge Zandgronden, Zuidwestelijke Delta, Rivierengebied en gericht op het hoofdwatersysteem plaatsvonden, geven op dit moment geen aanleiding voor koerswijzigingen. Door middel van monitoring waarvan de resultaten jaarlijks worden besproken in het BPZ wordt vinger aan de pols gehouden en is zo nodig herijking van de strategie mogelijk. In 2020 zal een nieuwe knelpuntenanalyse worden uitgevoerd. Dit is een van de afgesproken mijlpalen binnen het Deltaprogramma.

Metten, Weten, Handelen

Op dit moment wordt de Metten, Weten, Handelen systematiek ontwikkeld onder leiding van de staf Deltacommissaris. Deze systematiek is een Deltaprogramma-brede evaluatie-systematiek die zich richt op het in beeld brengen van de resultaten en maatschappelijke effecten van het Delta-programma en input genereert ten behoeve van de adaptieve aanpak. Doel van de Metten, Weten, Handelen systematiek is onder andere om de informatievoorziening voor tijdige aanpassing van de Voorkeursstrategieën te borgen. Ook levert de Metten, Weten, Handelen systematiek inzicht in de verschillende manieren waarop gemonitord en geëvalueerd wordt en wat de samenhang daartussen is. Doel is verder dat alle betrokkenen met dezelfde basisgegevens werken en dat er een koppeling plaatsvindt tussen monitoring

en evaluatie enerzijds en activiteiten in het kader van het Deltamodel, NKWK, Deltaportaal en het Delta ontwerp-platform anderzijds. Binnen de Metten, Weten, Handelen systematiek zal gebruik gemaakt worden van verschillende reeds bestaande voortgangsrapportages en evaluaties (zoals Water in Beeld en de Balans van de Leefomgeving) én van gegevens die door de Deelprogramma's zelf worden gegenereerd.

Doelbereik en effecten

Het vaststellen van het effect van uitgevoerde maatregelen en van de mate van doelbereik is belangrijk om de uitgaven te verantwoorden en vast te kunnen stellen welke inzet er in de volgende fase nodig is. Om deze evaluatie mogelijk te maken zal Rijkswaterstaat (Water, Verkeer en Leefomgeving) in opdracht van het programmabureau een plan van aanpak uitwerken. Via de werksessies zal het plan nadere uitwerking krijgen. In de volgende rapportage (in 2016) zal een beeld worden gegeven hoe effectbepaling en doelbereik voor Zoetwater vorm krijgen.

2.5 Internationale samenwerking

De agendering en uitwerking van de internationale aanpak van de zoetwaterproblematiek vinden primair plaats in de Internationale Riviercommissies voor Rijn, Maas en Schelde.

Rijn

De Rijnministersconferentie van 2013 heeft voor een stevige verankering van het onderwerp zoet water binnen de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR) gezorgd. De ministers gaven opdracht om in 2014 een voorlopige klimaatadaptatiestrategie voor het Rijnstroomgebied te ontwikkelen op basis van de evaluatie van verrichte studies, de diagnose in verband met de afvoerhuishouding (hoog- en laagwater) en de watertemperatuur. Daarbij moeten toekomstgerichte, duurzame verzorgsbenaderingen voor het waterbeheer worden ontwikkeld en voorstellen voor maatregelen voor de adaptatie aan de verwachte effecten van de klimaatverandering worden onderzocht. Er wordt uitgegaan van de bestaande beheersmaatregelen in de verschillende landen. Specifiek voor laagwater kan daarnaast besloten worden een laagwaterbeheersplan op te stellen.

Er is afgelopen jaar gewerkt aan de rapportage “Voorlopige klimaatadaptatiestrategie voor het internationaal Rijndistrict” waarin een samenvatting wordt gegeven van de werkzaamheden die de ICBR tot dusver voor dit onderwerp heeft uitgevoerd. De uitwerking voor het onderdeel laagwater is nog niet helemaal ingevuld. De belangrijkste uitkomsten van deze klimaatadaptatiestrategie worden in het 2^e stroomgebiedbeheersplan opgenomen. Nederland blijft aandringen op een betere uitwerking van het laagwater-onderdeel in deze rapportage. Wel is in het conceptrapport bij de zes zogenaamde “Mogelijkheden voor de adaptatie aan de verwachte effecten van de klimaatverandering in het internationaal Rijndistrict”

een specifieke aanbeveling voor situaties van droogte opgenomen. In het 2^e stroomgebiedbeheersplan, dat december 2015 definitief gereed moet zijn, is de werkafpraak gemaakt voor de nadere uitwerking van de aanpak laagwater in de periode 2016-2021. Resultaten van deze uitwerking zullen dan hun plek krijgen in het 3e stroomgebiedbeheersplan.

Maas

Laagwater vormt nu al een terugkerend probleem in het Nederlandse Maasstroomgebied en door klimaatverandering zal dat naar verwachting verder toenemen. Binnen het internationale Maasstroomgebied hebben met name Nederland en Vlaanderen problemen met laagwater. De reden hiervoor is, dat hier de Maas in vier waterstromen gesplitst wordt, waardoor bij laagwater de afvoeren in de afzonderlijke stromen heel klein zijn. Ook is de economie van deze gebieden meer afhankelijk van waterbeschikbaarheid en meer kwetsbaar voor watertekorten. In het Duitse Maasstroomgebied zijn geen laagwaterproblemen: hier bevinden zich stuwmeren met een grote watervoorraad. In het Waalse en Franse deel van het Maasstroomgebied speelt het probleem van watertekorten veel minder dan in ons land. Het Waterschap AA en Maas heeft aangegeven mee te willen denken hoe de internationale agendering in het Maasstroomgebied versterkt kan worden.

De ‘afzwakking van de effecten van laagwater’ behoort tot het mandaat van de Internationale Maascommissie (IMC). Hiervoor zijn echter geen harde doelen of afspraken geformuleerd. Binnen de werkgroep Hydrologie en

Brielse Meer (Europoort); watervoorziening voor de industrie en ook voor recreatie

Hoogwater van de IMC is een Plan van Aanpak Laagwater opgesteld met een aantal acties.

De discussies over de klimaataanpak en over de monitoring van drinkwaterrelevante stoffen (speelt vooral bij laagwater) en watertemperatuur verlopen moeizaam, omdat dit onderwerp alleen door Nederland en Vlaanderen belangrijk wordt gevonden. Toch is er ook voortgang te melden op dit onderwerp. Per 1 juli 2014 is een start gemaakt met een internationaal afgestemd droogtebericht en in het concept Overkoepelend Deel voor het stroomgebiedbeheersplan Maas is een afspraak om te werken aan het vaststellen van een gezamenlijke definitie “drempelwaarde extreem laagwater”. Verder is er opdracht gegeven aan de werkgroep hydrologie om in 2015/16 een plan van aanpak op te stellen voor extreem laagwater. Dit zal gebeuren op basis van scenario's voor 2050 van het AMICE I-project en gericht zijn op de nabije toekomst.

In samenwerking met Vlaanderen worden in bilateraal overleg voorstellen voor de invulling van de laagwateraanpak in IMC verband nader opgepakt. Daarnaast wordt op beleidsmatig niveau afgetast in hoeverre de samenwerking met Duitsland in deze verbeteren kan.

Schelde

In de Internationale Schelde Commissie (ISC) is beperkt aandacht voor waterschaarste en droogteproblematiek. Er is een projectgroep opgestart voor waterkwantiteit. Hier wordt zowel over waterschaarste en droogte als over wateroverlast en overstromingen gesproken. In deze werkgroep is een

eerste poging gedaan om een nota over waterschaarste – mede in relatie tot klimaatverandering – op te stellen. Tijdens de bespreking kwamen veel kennishiaten aan het licht, waardoor dit nog niet tot een concreet product heeft geleid. In de komende jaren zal dit verder worden gebracht. De verwachting is dat het zal leiden tot een gefundeerde strategie die een plaats zal krijgen in de derde cyclus van de stroomgebiedbeheersplannen.

Daarnaast is zoet water als thema opgenomen in de Agenda voor de Toekomst van de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie. Daarbij wordt zoet water zowel gezien vanuit het ecologisch belang voor de rivier als de regionale zoetwatervoorziening in het grensgebied van Zeeuws-Vlaanderen met Oost- en West-Vlaanderen.

Tabel 3.1 Activiteiten in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater in het komende jaar

	2015/2016											
	sept	okt	nov	dec	jan	febr	mrt	apr	mei	juni	juli	aug
1 (Bestuurlijke) bijeenkomsten												
Werkessie	WS	WS	WS	WS	WS	WS	WS	WS	WS	WS	WS	
OIM				OIM			OIM					
BPZ		BPZ			BPZ + gebruikers			BPZ				
Conferentie Zoetwater			conferentie									
SGDP	informele SGDP met minister			SGDP				SGDP	SGDP			
2 Generiek Zoetwater												
Evaluatie werkwijze							concept		gereed			
Bestuurlijke rapportage incl. jaarprogramma							concept			gereed		
3 Deltaplan												
Opstellen bestuursovereenkomsten	voor 15/9											
Opstellen jaarl. programmering		concept 2017			def 2017							
Opstellen jaarl. voortgangsrapportage							concept	definitief				
Uitvoering en monitoring maatregelen en pilots fase 1							continu					
Opstellen deltaplan fase 2												
4 VZN												
Coördinatie	synthese-dag	CoP					CoP	Jaarlijkse update PvA			CoP	
Uitwerking nationaal				PvA gereed								
Uitwerking regionaal				PvA gereed								
5 Kennis & Strategie												
Opstellen kennisagenda/onderzoeksplan		kennisdag	onderzoeksplan 2016					kennis-sessie				
Uitvoeren/coördineren van onderzoek							continu					
Beheren van de ZW strategie							ad hoc indien aan de orde					
	sept	okt	nov	dec	jan	febr	mrt	apr	mei	juni	juli	aug

3 Jaarprogramma

Het komende jaar zullen weer veel activiteiten ondernomen worden in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater.

Tabel 3.1 geeft het jaarprogramma Zoetwater op hoofdlijnen weer.

- 1 Deze tabel laat de belangrijkste (bestuurlijke) overleggen in 2015/2016 zien: wanneer het BPZ en de Stuurgroep Deltaprogramma (SGDP) bijeen komen, wanneer grote bijeenkomsten en conferenties worden georganiseerd en wanneer wordt afgestemd met betrokken partijen via het OIM. Ook de maandelijkse werksessies zijn in beeld gebracht. Deze overleggen zijn leidend voor de activiteiten in het Deltaprogramma Zoetwater.
- 2 Het Deltaprogramma Zoetwater bevat een aantal generieke activiteiten, zoals de evaluatie werkwijze programma Zoetwater en de Bestuurlijke rapportage inclusief jaarprogramma. Deze spelen een belangrijke rol in de governance en vinden plaats in samenhang met acties in het kader van het Deltaprogramma breed.
- 3 In het Deltaplan Zoetwater staat wat er in de regio gebeurt, maar ook wat er op nationaal niveau geregeld moet worden. De programmering en voortgangsrapportage worden opnieuw opgesteld. In een aantal maatregelen en klimaatpilots doen zich de komende jaren mijlpalen voor. Tot slot worden ook stappen gezet in de monitoring van het uitvoeringsprogramma.
- 4 Voor het voorzieningenniveau coördineert het programmabureau de volgende zaken: het organiseren van Communities of Practice, een synthesesdag en kennisontwikkeling. Het programmabureau zal zich richten op de samenhang tussen de regionale voorzieningenniveaus en die voor het hoofwatersysteem. Daarnaast vinden bij Rijk en Regio activiteiten plaats gericht op de uitwerking van het voorzieningenniveau van zowel het hoofwatersysteem als het regionaal watersysteem, inclusief een aantal pilots.
- 5 In het spoor Kennis en Strategie vindt de jaarlijkse update van de kennisagenda plaats. Zowel nationaal als regionaal wordt onderzoek uitgevoerd, in samenhang met de kennisactiviteiten van het Deltaprogramma breed, zoals Meten Weten Handelen.

Bijlage

Geactualiseerde kennis- en onderzoeksagenda Zoetwater

Geactualiseerde kennis- en onderzoeksagenda Zoetwater

Kennisagenda Zoetwater: belangrijkste onderzoeksthema's
Het programmabureau heeft in samenwerking met rijk en regio een inventarisatie uitgevoerd naar kennisvragen die van belang zijn bij het realiseren van de Deltabeslissing. Uit de inventarisatie blijkt dat de belangrijkste kennisvragen zijn te vatten in zes onderzoeksthema's, die de basis vormen voor de kennisagenda Zoetwater:

1 Doorontwikkeling hydrologisch modelinstrumentarium

Om de zoetwateropgave goed in beeld te brengen is een hydrologisch instrumentarium dat de watervraag en waterbeschikbaarheid onder verschillende omstandigheden in beeld brengt essentieel. De komende jaren wordt het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium (NHI) verder ontwikkeld in samenspraak met (potentiële) gebruikers.

2 Doorontwikkeling economisch modelinstrumentarium

Voor toekomstige besluitvorming en onderbouwing van de voorzieningenniveaus is het belangrijk om de kosten en baten van de beoogde maatregelen in beeld te hebben om goed onderbouwde, maatschappelijk verantwoorde keuzes te kunnen maken. Komende tijd wordt met name verder gewerkt aan het verbeteren van het in beeld brengen van de baten van maatregelen.

3 Ontwikkelen watersysteemkennis

Voor besluitvorming over inzet van maatregelen en uitwerking van het voorzieningenniveau is gedegen kennis van het watersysteem van groot belang. Er zijn systeemstudies gestart voor de Rijn-Maasmonding (verzilting) en voor het IJsselmeer-gebied om watersysteemkennis in deze gebieden verder te ontwikkelen.

4 Omgaan met (lange) termijn veranderingen

Uitgangspunt van de zoetwaterstrategie is adaptief delta-management. Inzet van maatregelen hangt onder andere af van klimaatontwikkelingen en ontwikkelingen op sociaal-economisch gebied. Het onderzoek 'signpost and triggers in deltamanagement' genereert kennis over hoe de uitvoering van de zoetwaterstrategie in tijd en omvang gepland en ingepast gaat worden (knikpunten).

5 Bepalen van hydrologische effectiviteit van regionale maatregelen

Een belangrijke kennisvraag is hoe de hydrologische effectiviteit van met name de regionale maatregelen in beeld kan worden gebracht. Deze kennis is essentieel voor de uitvoering van maatregelen uit het Deltaplan, het ontwikkelen van de voorzieningenniveaus en voor verdere besluitvorming. Rijkswaterstaat werkt aan een plan van aanpak om deze kennisvraag te beantwoorden.

6 Governance

Kennisvragen rond governance spelen vooral een rol bij de uitwerking van het Deltaplan Zoetwater. De komende tijd worden governance vraagstukken met betrekking tot voorzieningenniveaus en 'slim watermanagement' verder verkend. In 2016 wordt geëvalueerd of aanpassingen in de governance van het deelprogramma Zoetwater wenselijk zijn. Het programmabureau werkt aan een overzicht van projecten die binnen deze onderzoeksthema's worden uitgevoerd. De kennisagenda Zoetwater zal jaarlijks worden geactualiseerd. Hiervoor wordt vanaf najaar 2015 een jaarlijkse kennisdag georganiseerd.

Het onderzoek voor Zoetwater wordt in samenhang met de kennisactiviteiten van het Deltaprogramma als geheel uitgevoerd, zoals de systematiek 'Meten Weten Handelen'. Vanuit het zoetwaterprogramma wordt ook verbinding gezocht met het meerjarige Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK), bijvoorbeeld voor Slim Watermanagement.

Colofon

Redactie Programmabureau Zoetwater

Vormgeving CO3

Fotografie Theo Bos

Cartografie Nieuwe Gracht, POSAD

Druk Grafisch Goed

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin op een vernieuwende manier samen met inbreng van maatschappelijke organisaties, burgers en het bedrijfsleven. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater, te zorgen voor voldoende zoetwater om grote schade te voorkomen en onze steden en dorpen zo in te richten dat deze klimaatbestendig worden.

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma

www.deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ministerie van Economische Zaken

Postbus 20904 | 2500 EX Den Haag

September 2015